

**Наближення Перемоги: про особисте та службове
від директорки наукової бібліотеки Українського державного
університету науки і технологій**

Тетяна Колесникова,

К.н. із соціальних комунікацій,

Директорка наукової бібліотеки

Українського державного університету науки і технологій (Дніпро, Україна)

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4603-4375>

E-mail chief.library@gmail.com

**Approaching the Victory: about personal and official matters
from the director of the scientific library of the Ukrainian State University of
Science and Technologies**

Tetiana Kolesnykova,

PhD, Director of the Scientific Library

Ukrainian State University of Science and Technologies (Dnipro, Ukraine)

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4603-4375>

E-mail chief.library@gmail.com

Джерело: <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/849>

Анотація

Після 270 днів повномасштабної війни росії проти народу України, проаналізовано та виокремлено ключове розуміння того, що надає сенс життю і допомагає рухатися далі. Це, по-перше, війна продовжує забирати у нас нормальне життя, наш спокій, сон, рівновагу, але не може забрати в нас надію, право на любов і радість, право на подяку за кожен день і за ті дрібниці, які роблять нас в цю мить щасливими. По-друге, нам вдалося подолати страх, відчай, розгубленість тих перших днів завдяки родині та друзям, нашим славним воїнам, а також завдяки роботі.

На прикладі Наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій (м. Дніпро) представлений інноваційний для України напрям підтримки Відкритих освітніх ресурсів (OER) в умовах кризового стану та фізичної недоступності друкованих фондів і цифрових локальних колекцій. Перехід університету на дистанційне, змішане чи онлайн-навчання дозволив Бібліотеці зосередитись на OER і здійснювати інформаційну підтримку освітніх процесів. Була застосована «Тактика маленьких кроків – потроху, але постійно», бо ми стоїмо перед викликом тривалої і виснажливої війни та ніби переходимо з моделі «спринт» на модель «марафону». Тактика маленьких кроків передбачає різні етапи та різні види заходів Бібліотеки з розбудови потенціалу створення, використання, перепрофілювання, адаптації та розповсюдження OER. Наприклад, завдяки

партнерству викладачів-авторів і бібліотекарів було створено 5 відкритих підручників, які розміщено в інституційному репозитарії та інтегровано в міжнародну систему OERSI (Open Educational Resources Search Index).

Ключові слова: війна в Україні; наукова бібліотека; Український державний університет науки і технологій; відкриті освітні ресурси; відкриті підручники; ENOEL; інформаційна підтримка дистанційного навчання; моральний стан бібліотекаря у війні.

Abstract

After 270 days of Russia's full-scale war against Ukrainians, the understanding of what gives meaning to life and helps to move forward is analyzed and highlighted. First of all, the war continues to take away from us our normal life, peace, sleep, balance, but it cannot take away our hope, the right to love and joy, the right to be thankful for every day and for those little things that make us happy. Second, we managed to overcome the fear, despair, confusion of first days of war thanks to our families and friends, our glorious soldiers, and also thanks to our jobs. Using the example of the Scientific Library of the Ukrainian State University of Science and Technologies (Dnipro), which in conditions of crisis and inaccessibility to library collections and digital local resources, represents an innovative direction for Ukraine in support of Open Educational Resources (OER). After the university's transition to remote, blended or online learning, the Library was able to focus on OER and provide information support for educational processes. The "Small steps tactic - step by step, but constantly" was applied, because we are facing the challenge of a long and exhausting war and seem to be moving from a "sprint" model to a "marathon" model. The Small Steps Tactic includes different stages and different types of Library activities for creation, use, repurposing, adaptation and dissemination OER. For example, thanks to the cooperation of lecturers -authors and librarians, 4 open textbooks were created and posted in the institutional repository and integrated into the international system OERSI (Open Educational Resources Search Index).

Keywords: war in Ukraine; scientific library; Ukrainian State University of Science and Technologies; open educational resources; open textbooks; ENOEL; informational support for remote learning; the morale of the librarian in war.

Ранок 24 лютого 2022 р. змінив життя кожного українця: ми прокинулися від вибухів і сюрреалістичності того, що відбувається з нами в серці Європи в XXI столітті. А «щось таке» — це повномасштабне воєнне вторгнення росії в Україну з наміром знищити український народ як націю, його історію, культуру, освіту, науку.

Сьогодні, через 270 днів від початку повномасштабної війни, коли розум і час дозволили вгамувати емоції, можна виокремити дещо важливе:

- Війна продовжує забирати у нас нормальне життя, наш спокій, сон, рівновагу, але не може забрати в нас надію, право на любов і радість, право

на подяку за кожен день і за ті дрібниці, які роблять нас в цю мить щасливими.

- Нам вдалося подолати страх, відчай, розгубленість тих перших днів завдяки родині та друзям, нашим славним воїнам, а також завдяки роботі. Коли ви робите щось для інших, це надає сенс життю і допомагає рухатися далі.

Рухатися далі, налаштовуючи своє особисте життя та роботу під непередбачуваний час і тривалість повітряних сирен. Рухатися далі, навіть коли, прихопивши необхідні речі (документи, теплий одяг, воду, трохи їжі, ноутбук), ховаєтесь у підвалах чи коридорах між «двома стінами». Рухатися далі, коли по звуку зможете визначити, що саме вибухнуло. Рухатися далі, коли ви відвозите своїх онуків у безпечніше місце на евакуаційному поїзді, де в купе 13 дітей і дорослих. Рухатись далі, коли в орендованій для галасливої сім'ї однокімнатній квартирі єдине вільне місце для роботи – ванна кімната, але навіть там ви працюєте щодня, знаходячись у відпустці за власний рахунок. Рухатися далі, коли через місяць радісно повертаєшся додому в Дніпро, залишивши родину на чужині, але в безпеці. Рухатися далі, коли біль за синів і онуків, які добровольцями пішли у Збройні сили захищати Україну, розриває серце.

Ми витримали початковий найскладніший період війни і далі будемо ставати тільки міцнішими. Ми перестали шукати відповідь на питання в датах, коли закінчиться війна, але маємо однозначне розуміння виміру, в якому знаходиться ця відповідь – «до нашої Перемоги».

Весь цей час ми вірили і віримо, що Україна переможе. Дослухаючись до себе, я закриваю очі і в темряві наче бачу пульсуючі ясні та світлі промені. Це моя внутрішня Полярна зірка – дороговказ й орієнтир Перемоги. Не завжди яскраве, але постійне сяйво Полярної Зірки в душі (впевнена, що у більшості з нас) – символ світлого мирного майбутнього, яке неодмінно чекає попереду.

Але в цій статті, крім особистого, я хочу зупинитись на службовому, а саме – на інноваціях в житті УДУНТ та його Наукової бібліотеки.

Я, як директор, так і керівники структурних підрозділів наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій – УДУНТ (англ. Ukrainian State University of Science and Technologies, USUST), що в прифронтовому місті Дніпро, з перших годин воєнного стану чітко усвідомлювали, що повинні були подбати про наші колективи, про захист унікальних фондів і цифрових колекцій, комп'ютерної техніки та забезпечити надійне надання більшості бібліотечних послуг для поточної дистанційної роботи університету (Рис.1).

Рис. 1. Команда комплектаторів працює в підземному книгосховищі.

Фото Т. Колесникова

Все це було зроблено... Але й були запроваджені кроки, які не несуть суто бібліотечного призначення, а є проявом людяності й взаємодопомоги тим, хто на фронті захищає націю від ворожої навали, і тим, хто вимушений був покинути свої домівки задля порятунку власного життя. Це, наприклад, долучення до волонтерського руху (гуманітарна і психологічна допомога, плетіння захисних сіток для військових потреб, курси з першої медичної

допомоги при пораненні тощо), збір коштів на потреби Збройних Сил України (ЗСУ) та інше.

Зараз ми все це лише фіксуємо, а після закінчення війни – опишемо кожний етап цієї титанічної праці бібліотекарів УДУНТ в кризових умовах, спричинених війною.

Не існує єдиного шаблона, які конкретно нові, інноваційні кроки зможе зробити заклад вищої освіти, коли неочікувано попадає у воєнний стан. Бо і люди, і університети, і бібліотеки – ми всі різні. Втім, стикаючись з неординарними подіями, людська свідомість здатна їх переосмислювати і стрімко реагувати на них змінами. Але ці зміни – конкретні заходи, обумовлені часто локальним характером, повинні: по-перше, мати певне підґрунтя, по-друге, мати стратегічне значення на роки вперед. Бо зараз ми стоїмо перед викликом тривалої і виснажливої війни, ми ніби переходимо з моделі «спринт» на модель «марафону».

Ми також розуміємо, що після закінчення війни тисячі інвалідів, які постраждали від російської агресії, захочуть отримати вищу освіту або перекваліфікуватися. Фізично вони не зможуть прийти до університетів, і саме бібліотеки мають бути готові підтримувати інклюзивність своїми ресурсами та послугами.

Саме тому Бібліотека УДУНТ сфокусувалась на вирішенні питання інформаційної підтримки дистанційних процесів навчання, викладання, досліджень в умовах кризового стану та фізичної недоступності друкованих фондів і цифрових локальних колекцій. Тобто, в фокусі під час війни стали **відкриті освітні ресурси** (OER – Open Educational Resources), переважно – цифрові, і це була ініціатива «знизу», а не «зверху», наприклад, від Міністерства освіти і науки України.

Потрібно відмітити, що ОЕ (відкрита освіта) та OER існують в Україні поки що в «зародковому» стані. В останні роки Міністерство освіти та науки зробило своїм пріоритетом більш систематичну роботу зі зближення академічних кіл України з європейською дослідницькою та інноваційною

спільнотами. Окремі відкриті освітні практики існують у деяких установах, проте OE та OER поки що не згадувались в керівних офіційних національних документах.

Тому, великим кроком вперед для університету стала повна підтримка керівництвом УДУНТ та його науково-методичною радою вже в квітні 2022 р. заходів Бібліотеки з розбудови потенціалу створення, використання, перепрофілювання, адаптації та розповсюдження OER (Рис. 2).

Рис. 2. Робочі моменти співпраці викладачів і бібліотекарів зі створення відкритих підручників

Фото Т. Колесникова

Але перші й найважчі кроки Бібліотеки, спрямовані на покращення обізнаності викладачів і самих бібліотекарів щодо важливості OE і OER та їх переваг для студентів, викладачів, установ і суспільства, були зроблені ще в жовтні 2019 р.

Саме в 2019 р. (сьогодні здається, що це, ніби в іншому житті) ми обрали для себе в напрямі підтримки OER «Тактику маленьких кроків – потроху, але постійно». Підсумувала здобутки цього року стаття Tetiana Kolesnykova "The Role of Libraries as Publishers in the Open Education

Landscape: Reflecting Modern World Practice of Open Textbooks" (Kolesnykova, T. O., 2019). яка була проіндексована в Scopus.

Протягом наступних 2020-2022 рр. фахівці наукової бібліотеки УДУНТ навчались в [European Network of Open Education Librarians](#) (ENOEL – SPARC Europe), засвоювали досвід колег із європейських університетів, приймали участь у вебінарах, в опитуваннях, перекладі документів й інструментарію ENOEL на українську, інформуванні про особливості роботи Наукової бібліотеки УДУНТ у напрямі OER в національному контексті тощо.

Як вільні амбасадори OE і OER в цей період бібліотекарі УДУНТ на університетському рівні спілкувались як формально (на вебінарах, на нарадах із завідувачами кафедр і викладачами, лекціях зі студентами PhD), так і неформально – з користувачами під час їх відвідування відділів бібліотеки (Рис. 3).

Рис. 3. Вебінар з OER для студентів PhD (які перебувають у Польщі, Німеччині, Нідерландах, Україні)

Джерело: Скріншот вебінару

Також було створено новий інформаційний блок на сайті Бібліотеки "[Відкриті освітні ресурси](#)" (зі сторінками українською та англійською мовами), який систематично наповнювався й оновлювався новими ресурсами.

На національному рівні заходи спрямовувались на спільноту університетських бібліотекарів України. Так, авторкою цієї статті, директоркою наукової бібліотеки УДУНТ, проведено всеукраїнський вебінар «Відкриті Освітні Ресурси (OER) : роль університетських бібліотек» (28.05.2021 р., в рамках «Антишколи університетських бібліотекарів» Української бібліотечної асоціації) (Колесникова Т. О., 2021).

Крім того, проведено всеукраїнське дослідження серед бібліотек ЗВО України щодо їх готовності до роботи в напрямі OER, результати якого опубліковано в статті “First Steps Before the Jump: Ukrainian University Librarians Survey About OER” (Kolesnykova, T. O., & Matveyeva, O. V., 2021) і проіндексовано в Scopus.

В 2022 р., під час воєнного стану в Україні, УДУНТ (Ukrainian State University of Science and Technologies), як [член SPARC Europe](#), зусиллями своїх бібліотекарів, зацікавлених викладачів (в т.ч. як авторів) і студентів починає відігравати важливу роль в поширенні практик OER в державі.

Так, бібліотекарі УДУНТ в квітні 2022 р. від України прийняли участь в анкетуванні SPARC Europe спільно з ENOEL в рамках дослідження «Open Education» щодо вивчення роботи академічних бібліотек з імплементації «[UNESCO OER Recommendation](#)».

Протягом червня-липня 2022 р. створено 3 відеолекції (з 10-ти) циклу “[Відкрита освіта і відкриті освітні ресурси: Важливість для української вищої освіти](#)”

В рамках пілотного проекту викладачами УДУНТ в партнерстві з бібліотекарями створено 5 видань (відкриті підручники) як OER, які розміщено в університетському [репозитарії](#) в розділі "Відкриті освітні ресурси". Також дані видання інтегровано в міжнародну систему [OERSI](#) (Open Educational Resources Search Index. Поки що це єдині українські відкриті підручники в OERSI (Рис.4).

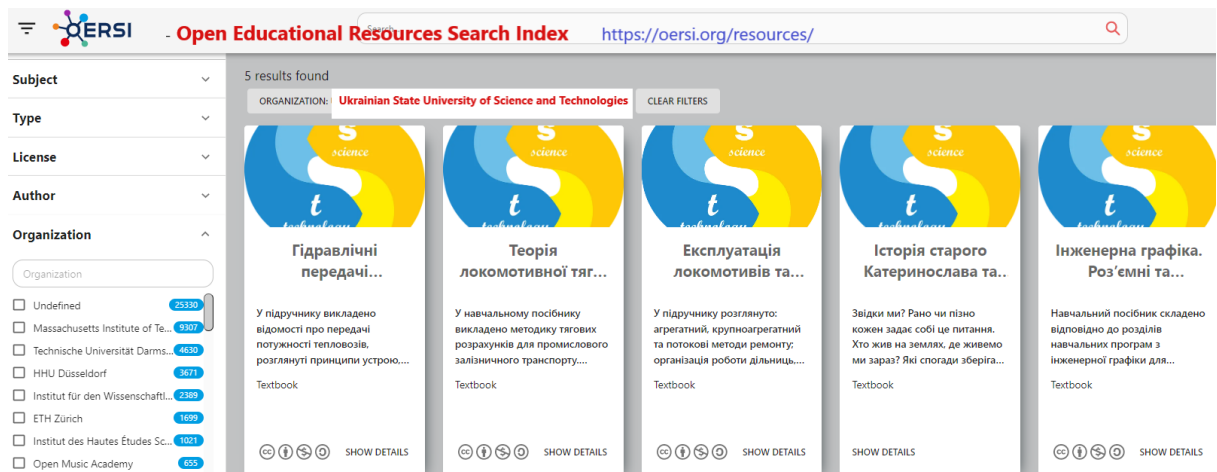

Рис. 4. Відкриті українські підручники УДУНТ в OERSI

Джерело: [OERSI](https://oersi.org/resources/) [онлайн]

Надзвичайно важливою як для спільноти УДУНТ, в т.ч. його бібліотеки, так і для вищої освіти України стало отримання нагороди “Open Education Award WINNER 2022” за реалізацію проєкту [“Advocacy work of the Scientific Library to advance Open Education in Ukraine: Ukrainian State University of Science and Technologies”](#) (Рис. 5) Це сталося на світовому форумі Open Education Global 17-20 жовтня 2022 р. (USA). Наш проєкт було подано на конкурс European Network of Open Education Librarians (SPARC Europe).

Рис. 5. Переможець конкурсу "Відкрита освіта" 2022

Джерело: Advocacy work of the Scientific Library to advance Open Education in Ukraine..., цит. праця

Бібліотекарі УДУНТ налаштовані й надалі підтримувати студентів, викладачів, науковців, часто навіть в екстремальних умовах і в той час, коли це найбільше потрібно.

Так, війна – це наша нова реальність. Але кожного ранку, після тривожної ночі із виттям сирен і вибухів, я відчуваю ніби пульсуючі в душі промені особистої Полярної зірки. І саме вони, як дороговказ й орієнтир Перемоги, дають впевненість – «У мене своя служба. І у кожного своя служба». І саме в цей час ми, як ніколи раніше, усвідомлюємо важливість своєї роботи, служіння інтересам і потребам університетської спільноти, часто навіть в небезпечних умовах. І це наш вклад, вклад університетських бібліотекарів в наближення Перемоги.

Ми постійно пам'ятаємо і дякуємо народу Польщі, всім демократичним країнам за ту різнопланову допомогу, за ту щирю підтримку, які вони надають народу України в протистоянні країні-агресору росії.

Разом ми досягнемо Перемоги і відстоїмо права кожної країни на найвищі людські цінності, демократію, різноманіття культур, національну освіту і науку...

References

- Відкриті освітні ресурси. (n.d.). *Наукова бібліотека УДУНТ*. Retrieved from <https://library.diit.edu.ua/uk/page/OER>
- Kolesnykova, T. O. (2019). The Role of Libraries as Publishers in the Open Education Landscape: Reflecting Modern World Practice of Open Textbooks. *University Library at a New Stage of Development. Conference Proceedings*, (4), 88–99. https://doi.org/10.15802/unilib/2019_187423
- Колесникова Т. О. (2021). Відкриті Освітні Ресурси (OER) : роль університетських бібліотек. *Антишкола університетських бібліотекарів : Заняття 4.* / УБА ; Дніпров. нац. ун-т зал. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпро. <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/14148>

Kolesnykova, T. O., & Matveyeva, O. V. (2021). First Steps Before the Jump: Ukrainian University Librarians Survey About OER. *University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings*, (6), 96–107. https://doi.org/10.15802/unilib/2021_248379